

Asia: VN/8566/2021

Sosiaali- ja terveysalan korkeakoulutuksen kehittäminen -hanke (SOTEKO)

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset huomiot loppuraportista

Loppuraportti on laaja kokonaisuus, joka tarjoaa ansiokkaasti taustoittavaa tietoa sosiaali- ja terveysalan koulutuksen nykytilasta. Hankkeessa on kiitettävästi huomioitu aikaisempien hankkeiden tuloksia. Hankkeen tavoitteet ovat kuitenkin erittäin kunnianhimoiset ja laajat. Niihin on yhdellä työskentelyllä haasteellista saada ratkaisuja. Tämä heijastuu jossain määrin suositusten ylimalkaisuutena ja avointen kysymysten kohdalla joudutaan toteamaan, että tarvitaan uusia kehittämishankkeita. Tulevaisuusorientaation ja jo tämän päivän kipeiden haasteiden näkökulmasta olisi ollut syytä tehdä suosituksia myös kelpoisuuksia säätelevän lainsäädännön osalta. Tässä raportissa lainsäädäntö otetaan annettuna ja voi kysyä jääkö koulutusrakenteiden aidolle muutokselle riittävästi tilaa. Ylempien ammattikorkeakoulututkintojen käsittely on kautta linjan ohutta. Suositusten keskeisenä tavoitteena on viestiä työelämäyhteistyön tärkeydestä. Olisi ollut toivottavaa myös luoda näkymää, mitkä ovat ne rakenteet, jotka mahdollistavat yhteistyön hyvinvointialueiden kanssa siten, että koulutukselliset ratkaisut tulevat tunnistetuksi sosiaali- ja terveysalalla yksittäistä hyvinvointialuetta laajemmin. Kuntoutusalan koulutus olisi ollut tarpeen pitää mukana tässä hankkeessa, mutta se erotettiin Kunfon toteutettavaksi.

Näkemyksenne koskien ehdotuksia sosiaalialan siirtymien sujuvoittamiseksi korkeakoulusektorien välillä (ehdotukset 1-6)

Sosiaalialan siirtymien sujuvoittaminen on kuvattu yliopistojen toimintana ja niiden toteuttaminen kuvataan yliopistojen päätöksenteon alaisena asiana. AHOT-menettelyn yhtenäistäminen on sinänsä kannatettavaa, mutta ehdotus, että suoraan maisterin tutkintoon valittavilta vaaditaan täydentäviä opintoja 60 op, ei ole kannatettava. Tulee ottaa huomioon, että sosionomi (AMK)- ja kandidaatin tutkinto ovat koulutusjärjestelmässä keskenään samantasoisia ja vertailussa osaamistasojen tulisi näyttäytyä samanarvoisina. Raportista ilmenee, että sosionomi (AMK) -tutkinnon suorittaneelta edellytetään kandidaatin tutkielman tekemistä. Molempien tutkintojen opinnäytteet arvioidaan kuitenkin samantasoisilla laatukriteereillä. Sosionomi (AMK) -opinnäytteeltä edellytetään teoreettisten sisältöjen lisäksi työelämäyhteyttä ja soveltavaa näkökulmaa, mikä lisää opinnäytetyön haasteellisuutta. Kuten vastaavissa terveysalan siirtymissä, tulisi sosiaalialallakin esittää tavoite, että täydentävien opintojen edellytys on mahdollisimman vähäinen.

Nykyisen lainsäädännön mukaan myös sosionomi (YAMK) -tutkinnon suorittaneilta edellytetään sosiaalityön opintoja ja tutkinnon suorittaneet hakeutuvat yliopiston maisteriopintoihin. Tätä polkua ei raportissa tarkastella lainkaan, eikä siten tunnisteta koulutusjärjestelmän epäkohtaa, joka saattaa johtaa kahden tutkinnon suurelta osin päällekkäiseen suorittamiseen.

Sosiaalialan ammattilaisten tulevaisuuden osaamistarpeiden tarkastelu suhteessa eri tutkintoihin on tarpeellista. Sen olisi toivonut edeltävän jo tämän raportin suositusten laatimista.

Mitä sosiaalialan siirtymiä koskevien ehdotusten toimeenpanossa tulisi huomioida? Miten edustamanne organisaatio voi tukea ehdotuksia?

Toimeenpanossa tulisi huomioida molempien koulutusorganisaatioiden tasavertaisen osallistumisen mahdollisuus sekä keskustelun käynnistäminen nykyisen kelpoisuusasetuksen avaamiseksi huomioimaan sosiaalialan osaamispotentiaali kokonaisuudessaan. Ammattikorkeakoulu voi olla mukana opetussuunnitelmavertailussa ja sosiaalialan tutkintojen kompetenssivertailussa.

Näkemyksenne koskien ehdotuksia terveysalan koulutuksen siirtyminen sujuvoittamiseksi korkeakoulusektorien välillä (ehdotukset 7-11)

Kohdissa 7 ja 8 kuvatut opiskelijavalinnan edellytykset ovat kannatettavia, samoin kuin se, että soveltuvan alemman korkeakoulututkinnon tai soveltuvan ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneet voidaan valita suoraan maisteritutkintoon. Täydentävien opintojen ehdotettu määrä, tarvittaessa 60 opintopistettä, on liian suuri huomioiden kandidaatin ja amk-tutkinnon samantasoisuuden. Suosituksen mukaan opinnot tarvitaan yliopistokoulutuksessa tarvittavien valmiuksien saavuttamiseksi. Tämä vaatimus ei ole tarkoituksenmukainen, sillä tutkinnot ovat osaamistasoltaan samanlaisia ja osaamisen arvioinnissa nojaututaan yhteiseen ja samantasoiseen osaamisen viitekehykseen. Kannatettava sen sijaan on suosituksen tavoite, että täydentävien opintojen määrä olisi mahdollisimman vähäinen.

Opetussuunnitelmavertailu ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen kesken on kannatettava.

Kohdassa 11 viitataan yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen väliseen opetusyhteistyöhön ja ristiinopiskelun mahdollisuuksiin. Opetusyhteistyö ja ristiinopiskelu ei ole mahdollista ehdotetun 30 opintopisteen laajuudelta, sillä valinnaisiin opintoihin sisältyy myös sairaanhoitajan tutkinnossa vaadittavaa pakollista harjoittelua.

Mitä terveysalan siirtymiä koskevien ehdotusten toimeenpanossa tulisi huomioida? Miten edustamanne organisaatio voi tukea ehdotuksia?

Toimeenpanossa tulisi huomioida molempien koulutusorganisaatioiden tasavertaisen osallistumisen mahdollisuus kehittämiseen.

Ammattikorkeakoulu voi osallistua opetussuunnitelma- ja kompetenssivertailuihin. Ristiinopiskelun ja opetusyhteistyön suunnittelussa tulee huomioida sairaanhoitajakoulutuksen direktiivein säädetyt harjoittelun vaatimukset.

Näkemyksenne ehdotuksista kaksoistutkintojen kehittämiseksi (ehdotukset 12-13)

Kannatetaan esitystä. Kaksoistutkintoihin esitetyt ratkaisut on selvitetty laajasti eri vaihtoehtoja tarkastellen ja esitetyt ehdotukset ovat selkeät ja perustellut.

Mitä kaksoistutkintoja koskevien ehdotusten toimeenpanossa tulisi huomioida? Miten edustamanne organisaatio voi tukea ehdotuksia?

Hakumenettelyssä tulee huomioida polun tarjoaminen sairaanhoitajatutkinnon jo suorittaneille.

Näkemyksenne korkeakoulujen sosiaali- ja terveysalan vetovoimaa ja harjoittelua koskevista ehdotuksista (ehdotukset 14-35)

Täydennyskoulutusta ja erikoistumiskoulutusta on kehitettävä yhdessä työelämän kanssa siten että ne tuovat osaamista työelämän uudistamiseen. Ylempiä ammattikorkeakoulututkintoja ei tulisi tässä yhteydessä rinnastaa lyhytkestoisiin ja täydentäviin koulutuksiin, joskin työelämäyhteistyö myös niissä on tärkeää. Suosituksissa erikoistumiskoulutuksille ja täydentäville koulutuksille asetetaan paljon odotuksia esim. vetovoiman, pitovoiman ja kehittyneemmän johtamisen suhteen. Tällä hetkellä erikoistumiskoulutuksia koskee varsin laaja ja kankea lainsäädäntö, josta olisi tarpeen tehdä mahdollistavampi. Suositukset jäävät kuitenkin melko ylimalkaisiksi, sillä tarvittaisiin näkemystä mekanismeista, joilla riittävän tunnistettava ja ennustettava osaamisen täydentämisen kokonaisuus saadaan aikaan.

Tavoitteet tukea kansainvälisten tutkinto-opiskelijoiden mahdollisuuksia saada laadukas ja osaamista edistävä harjoittelupaikka, ovat kannatettavia ja ne on nostettu suosituksissa esille ytimekkäästi. Tarvitaan kuitenkin työelämän aktiivisuutta kansainvälisen opiskelijan harjoittelun ja myöhemmin rekrytoinnin tukemiseksi. Joidenkin suositusten edistäminen edellyttää lisävoimavaroja, mm. selkokielen koulutus.

Laadukas harjoittelu on olennaisen tärkeä alan veto- ja pitovoiman edistämiseksi, mutta raportti ei varsinaisesti tuo uutta harjoitteluiden kehittämiseen. Tavoitteellinen ja suunnitelmallinen työelämäyhteistyö on lähtökohta kehittämislle. Harjoittelun palkallisuuden edistäminen toisi sosiaali- ja terveysalan tasavertaisempaan asemaan muiden alojen harjoittelukäytäntöjen kanssa.

Mitä vetovoimaa ja harjoittelua koskevien ehdotusten toimeenpanossa tulisi huomioida? Miten edustamanne organisaatio voi tukea ehdotuksia?

Ehdotusten toimeenpanossa tulisi huomioida työelämätahojen aktiivisen osallistumisen suuri merkitys. Koulutus ei yksin voi edistää veto- ja pitovoimaa, harjoittelupaikkojen laadun ja määrän lisäämistä, ohjauksen onnistumista ja sukupuolten yhtäläisen alalle hakeutumisen kysymyksiä. Harjoittelua on jo kehitetty paljon ja hyvin toimivia malleja niin kansainvälisten kuin suomenkielistenkin tutkinto-ohjelmien tarpeisiin on olemassa. Parhaat toimintamallit tulisi ottaa käyttöön laajasti niin harjoittelussa kuin esim. kansainvälisten opiskelijoiden alalle rekrytoitumisen edistämisessä.

Ammattikorkeakoulu voi kehittää työelämäyhteistyötään suunnitelmallisesti ja alan kehityksen huomioiden. Ammattikorkeakoulut voivat tukea työelämää esim. kansainvälisten opiskelijoiden ohjaustaitojen kehittämisessä. Yhdessä työelämän kanssa voidaan luoda positiivista mielikuvaa alasta ja ohjata opiskelijoita monialaisiin, uusiin harjoitteluympäristöihin sekä viestittää niistä alalle aikoville ja sitä opiskeleville.

Näkemyksenne jatkuvaa oppimista koskevista ehdotuksista (ehdotukset 36-42)

Kuten suosituksissa todetaan, yhteistyö TKI toiminnassa on tärkeää YTA-alueella. Tutkimus- ja kehittämistoiminnan toteuttamisessa on erittäin tärkeää myös yhteistyö hyvinvointialueiden kanssa. Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen tuottamaa asiantuntemusta on tarpeellista yhdistää. On tärkeää tunnistaa, että ammattikorkeakouluilla on paljon kokemusta sosiaali- ja terveysalan TKI-kehittämisestä kuntien ja sairaanhoitopiirien kanssa. Tällä yhteistyöllä on pystytty vastaamaan myös työelämän käytännöistä nouseviin kehittämistarpeisiin ja alueellisiin erityiskysymyksiin.

Täydennyskoulutuksen osalta on tarpeellista toteuttaa tiivistä työelämäyhteistyötä ja siten suunnata koulutus osumaan mahdollisimman hyvin työelämän tarpeisiin. Koulutusvaje on suurta, myös siitä näkökulmasta, että hyvinvointialueilla halutaan yhdenmukaistaa osaamista. Hyvinvointialueilla halutaan painottaa myös laajempia koulutuksia. Täydennyskoulutuksesta annettava asetus on tärkeä. Myös täydennyskoulutuksessa on tärkeää huomioida niin hyvinvointialue- kuin YTA-alueitasoinen yhteistyö. Suosituksessa 38 tulee todeta: Osaamistarpeiden tunnistamista, täydennyskoulutuksen järjestämisen ja TKI-toiminnan yhteistyötä vahvistetaan hyvinvointialueilla, yhteistoiminta-alueilla ja koko valtakunnassa.

Erikoistavien moduulien kehittäminen ja niistä sopiminen edellyttää valtakunnallisesti yhtenäisiä opetussuunnitelman rakenteita. Tämä edellyttää lainsäädännöllisiä muutoksia korkeakoulujen autonomiaan, huomattavaa resursointia sekä pitkäjänteistä ja tavoitteellista ennakointityötä. Raportissa olisi voinut olla ehdotus osaamisen ennakointirakenteiden osalta. Suosituksessa ehdotetaan erikoistavien moduulien profiloimista korkeakoulujen TKI-toiminnan mukaisesti. TKI-toiminta tuottaa merkittävää tietoa koulutuksen käyttöön ja osaamisen uudistamiseen, mutta TKI-toiminnan rahoituslähteet eivät jäsenny tutkinto-ohjelmien erikoisalojen mukaisesti. Luonteeltaan TKI-toiminta on opetussuunnitelmatyöhön nähden nopeampaisempaa. Kouluttautumisen rahoitus on tässä yksi kynnyskysymyksistä.

Pienten osaamiskokonaisuuksien rooliin osaamisen täydentäjänä, uudistajana ja urapolkujen kehittäjänä vaikuttaa merkittävästi se, kuinka työelämässä tunnustetaan niiden tuottamaa osaamista ja ollaan esim. halukkaita muokkaamaan työtehtäviä työntekijän kouluttautumisen myötä. Sinänsä on tarkoituksenmukaista hyödyntää opintojaksoja erilaisiin tarkoituksiin, mutta mikäli tätä halutaan tehdä valtakunnallisesti, on koordinoitavuuden tarve mittava.

Mitä jatkuvaa oppimista koskevien ehdotusten toimeenpanossa tulisi huomioida? Miten edustamanne organisaatio voi tukea ehdotuksia?

Tulee huomioida YTA-alueyhteistyön rinnalla hyvinvointialueyhteistyö. Moduulien ja pienten osaamiskokonaisuuksien suositusten mukaisessa hyödyntämisessä täytyy huomioida korkeakoulujen autonomia sekä yhteistyön edellyttämä koordinoitavuus ja sen resursointi. Opintokokonaisuuksien rahoitus ja työelämän rooli osaamisen tunnustamisessa tulee niin ikään huomioida.

Ammattikorkeakoulu haluaa edistää tavoitteita tekemällä tiivistä yhteistyötä niin YTA-alueen kuin hyvinvointialueidenkin kanssa, tuottamalla laadukkaita täydennyskoulutuksen ja muita jatkuvan oppimisen kokonaisuuksia. Mikäli erikoistavien moduulien aikaansaamiseksi käynnistetään kehittämistyötä, osallistumme siihen. Osallistumme digivisiokehittämiseen ja omassa toiminnassamme pyrimme synergiaan opintojaksotarjonnassa.

Näkemyksenne mielenterveyspalvelujen osaamistarpeisiin vastaavan koulutuksen kehittämisestä (ehdotukset 43-50)

Mielenterveys- ja päihdetyön osaamisen esille nostaminen on perusteltua ja sitä tarvitaan kaikissa sosiaali- ja terveysalan ammateissa niin peruspalveluissa kuin erikoistuneissa tehtävissäkin. Mahdollisuus jatkaa opintoja psykoterapiaosaamiseen tulisi mahdollistaa kaikissa käsittelyssä olevissa koulutuksissa.

Mitä mielenterveyspalvelujen osaamistarpeisiin vastaavan koulutuksen kehittämistä koskevien ehdotusten toimeenpanossa tulisi huomoida? Miten edustamanne organisaatio voi tukea ehdotuksia?

Ammattikorkeakoulut voivat edistää asiaa tarkastelemalla ja varmistamalla opetussuunnitelmatasolla, että opiskelijoilla syntyy osaamista päihde- ja mielenterveystyön tehtäväkenttään.

Näkemyksenne sote-uudistusten edellyttämiä osaamistarpeita koskevista ehdotuksista (ehdotukset 51-54 ja luku 7)

Teeman osalta raportissa nostetaan esille sisällöllinen ja pedagoginen kehittäminen sekä oppimisympäristöjen kehittäminen, joita tehdään yhteistyössä työelämän ja koulutuksen kanssa. Ehdotuksissa toistetaan osittain jo muissa suosituksissa esille tuotuja ehdotuksia korkeakoulujen ja työelämän yhteistyöstä sekä korkeakoulujen yhteistyötä opetussisältöjen kehittämisessä. Näihin liittyy omat reunaehdonsa, kuten lausunnon muissa kohdissa on jo todettu (mm. korkeakoulujen autonomia, työelämän muutos ja rahoituskysymykset). Raportin ehdotukset jäävät yleiselle, toteavalle tasolle. Toivottavaa olisi ollut esim. ehdotukset siitä mitkä ovat ne rakenteet, jotka tukevat yhteistyötä korkeakoulujen ja työelämän kesken osaamisen edellyttämän sisällön ja pedagogisten ratkaisujen osalta.

Raportin ehdotuksessa 53 tuodaan esille monialaisten opintojen lisäämisen mahdollisuus tutkintoon johtavassa koulutuksessa siten, että sosiaali- ja terveysalan koulutukseen tuodaan uusia näkökulmia esimerkiksi käyttäytymistieteiden, ICT:n, teknologian, tuotantotalouden ja taloustieteen aloilta. Tämä on erittäin kannatettavaa samoin kuin tavoite tunnistaa aktiivisesti ristiinopiskelun esteitä ja edistää niiden purkamista.

Rinne Päivi
Seinäjoen Ammattikorkeakoulu Oy